

БОЯРЧУК А.І.

кандидат екон.наук, доц.

Херсонський національний технічний університет

Бериславське шосе, 24, м. Одеса, Україна, 73000

E-mail: plal333@ukr.net

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

У статті проаналізовано вплив глобалізаційних процесів, що потужно розвиваються у світі, яке поступово стає знаряддям багатих країн у змаганнях за право домінування на світовому просторі. Автор показує зиск і шкоду від глобалізації у сучасному світі.

Ключові слова: глобалізація, розвиток, світове господарство

BOIARCHUK A.I.

PhD in Economics, Associate Professor of external economic activity,

Kherson National Technical University

Beruslawskie highway, 24, Kherson, Ukraine

E-mail: plal333@ukr.net

PROCESSES OF GLOBALIZATION OF THE INTERNATIONAL BUSINESS- ENVIRONMENT ARE IN MODERN REALITIES

In the article the influence of globalist processes, widely developing in nowadays world, are analyzed. Because of that the art becomes to be a tool of reach countries to have the right of domination in a world space. Authors argue about positive and negative sides of globalization in this text.

The main objective of this paper to analyze in detail the impact of globalization on the world economy. The paper presents the analysis of the nature of the process of globalization in the modern world. Globalization has been analyzed in the following interdependent aspects: economic, territorial. Here are main reasons of globalization. The paper presents two main directions to define of globalization in terms of the behavior of nation-states in the global geopolitical environment. The paper presents the positive and negative influences of globalization on the world economy and national economies in the world. Special attention is paid to the problems associated with globalization for the different states. Globalisation is an incessant process, which lasts a lot of years, but problems, associated with it. Autor dispute among themselves about globalisation and can't create a single definition of this process.

Autor argue about positive and negative sides of globalisation in this text. Necessity of formation of uniform economic, legal, information and technological space for realization of free and effective enterprise activity of all subjects of managing has led the Ukrainian economy to transformation of integration economic processes in a new system condition - globalization of economic communications.

Keywords: globalization, development, world economy

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Як показала практика, жодна держава світу не може вдало розвиватися без глобалізації. Причому зовнішньоекономічні зв'язки є важливим екзогенним фактором, який приє на розвиток національної економіки, формування її структури, ефективність функціонування механізмів управління. Можна наголосити, що процеси глобалізації пов'язані із всесвітнім поширенням нової технології та форм виробничої організації, які одночасно забезпечують високий матеріальний статус працівника. Проте такі можливості розподіляються вкрай нерівномірно, залишаються недоступними переважній більшості людей, які живуть за межами розвинених держав, серед інших і багатьом українцям.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Зовнішнє середовище міжнародного бізнесу постійно розвивається і ускладнюється. Питаннями глобалізаційних процесів міжнародного бізнес-середовища вже розкрито багатьма іноземними дослідниками, як У. Андерсон, Д. Белл, О. Білоус, У. Бек, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, Б. Літера, Ю. Макогон, Дж. Сакс, Дж. Томпсон, Е. Тоффлер, Т. Фрідман, Е. Шилс.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Які ж проблеми постають перед Україною у зв'язку з глобалізацією? Передусім, це послаблення ролі держави як такої, і посилення впливу на внутрішні українські процеси іншими суб'єктами глобалізації: держав «Великої вісімки»

(США, Канада, Англія, Франція, Німеччина, Італія, Японія, Росія), транснаціональні корпорації, міжнародних організацій та об'єднань (ООН, НАТО, ЄС, СОТ, МВФ, ФІФА, СНД).

Формулювання цілей дослідження. В даному дослідженні пропонується комплексно розглянути глобалізацію як уніфікацію світового простору, яка сприяє зростанню рівня взаємопов'язаності різних куточків земної кулі, але з іншого – призводить до стратифікації, формування табору лідерів та підпорядкованих їм держав.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Будучи «акторами» світового господарства, глобальні об'єднання мають більше можливостей відстоювати свої групові інтереси, у тому числі національні. Крім того, це дозволяє створювати регіональні переваги в глобальному конкурентному середовищі на світовій арені. Серед інших чинників регіоналізації, сприяючих розвитку процесів глобалізації, варто відмітити посилення спеціалізації і кооперації виробництва товарів і послуг, створення єдиної ринкової і транспортно-комунікаційної інфраструктури [1].

Однією з важких тенденцій в розвитку глобальних господарських зв'язків є диверсифікація форм співпраці. Окрім звичних форм зовнішньоекономічних зв'язків (зовнішньої торгівлі і інвестиційної співпраці) активно розвиваються науково-технічна співпраця, промислова кооперація, валютно-кредитно-фінансова, військово-технічна співпраця, туризм. Недорога і продуктивна мережа глобальної комунікацій дає право фірмам розташовувати різні складові виробництва в різних державах, зберігаючи при цьому організаційні та інформаційні контакти, особисто керувати товарними і фінансовими потоками, зменшувати необхідність фізичних контактів між виробниками і споживачами, скорочувати витрати на обслуговування обігу товарів і послуг.

Так, на думку А. Плеханова, до категорії позитиву глобалізаційних процесів в українському суспільстві належать:

- об'єднанчі тенденції;
- взаємодія культур, виховання толерантності;
- стандартизація принципів розвитку;
- зростання кількості та якості споживацької продукції на світовому ринку;
- стрімкий розвиток новітніх технологій та можливість обміну досягненнями;
- інтенсифікація світових потоків Інтернету тощо [2].

До позитивів глобалізму в Україні можна зарахувати й можливість глобального регулювання екологічної ситуації в державі, забезпечення суспільства від глобальних загроз різного характеру (скажімо, планетарні катастрофи), можливість «підтягнути» в економічному плані державу до ступеня високо розвинених, міжнародна координація боротьби зі наркоманією, тероризмом. Щоправда, вирівнювання економічного розвитку – це тільки задекларований «позитив», на практиці відбувається збільшення економічної прірви між державами внаслідок глобалізації [3, с. 68-70].

Проте однією з найбільших загроз глобалізаційних процесів є масове безробіття та мобільність робочої сили. За даними ООН, щороку в пошуках роботи і кращих умов життя емігрує до 20 млн. осіб. Надходження дешевої робочої сили ззовні загострює конкуренцію на ринку праці розвинутих держав, що ускладнює міжгетнічні відносини і зумовлює зростання націоналізму в цих державах. Негативні наслідки свободи пересування робочої сили визнані як потенційна загроза, і сьогодні для більшості держав Європи вона є цілком реальною [4].

Провідною суперечністю глобалізаційних процесів є глобальні потреби світового економічно-соціального й політичного розвитку, прагнення національних держав до збереження власної ідентичності й суверенності. Суперечності економічних і політичних інтересів глобальних корпорацій і держав-націй створює нові лінії напруження у міжнародній системі. Малі й слабкі держави можуть протиставити могутності глобальних корпорацій лише силу їх внутрішньої консолідації і групової регіональної інтеграції. Унаслідок нерівномірності розвитку окремих держав і регіонів дедалі більшого значення набуває формування асиметрії міжнародних відносин як небезпечне явище сучасної світової політичної системи.

Навіть класифікація глобальних проблем за сферами дії не відокремлюється одна від одної. Наприклад:

I. Головні глобальні проблеми у сфері взаємодії природи і суспільства: надійне забезпечення людства сировиною, енергією, продовольством; раціональне природокористування, збереження навколишнього природного середовища; руйнування озонового шару Землі; мирне освоєння космічного простору; утилізація відходів життєдіяльності.

II. Головні глобальні проблеми у сфері суспільних взаємовідносин: забезпечення стабільного миру; подолання економічно-соціальної відсталості більшості регіонів і держав світу; попередження

локальних, регіональних та міжнародних конфліктів; ліквідація наслідків світових та локальних криз; роззброєння і конверсія військового виробництва.

III. Головні глобальні проблеми у сфері розвитку людини та забезпечення її майбутнього: пристосування людини до умов природного і соціального середовища; подолання епідемій, тяжких захворювань; культурно-моральні проблеми; нестабільність сім'ї та послаблення зв'язку поколінь; боротьба з міжнародною злочинністю, наркобізнесом, тероризмом; проблеми демократизації та охорони прав людини.

Глобальний розвиток накопив немало спекулятивного або міфічного. Міфи, нав'язані суб'єктами глобалізації, роблять необхідним залучення до глобального процесу для усіх держав. Один з білоруських дослідників виділяє наступні реалії глобалізації [5], з яким погоджуємося:

1. Глобалізація носить загальний характер, якісно перетворюючи сучасну міжнародну господарську систему. Поза всяким сумнівом, глобалізація робить вплив на світопогляд людини і взаємовідношення між господарюючими суб'єктами світової економіки. Зараз у світі відбувається формування інформаційного сектора економіки, інноваційної економіки. Проте доступ до цих сфер обмежений і асиметричний. Сучасні стратегії інноваційного розвитку не мають альтернативи, тому держави, які розвиваються, також вибрали для себе такий шлях, сподіваючись на швидке формування інноваційної економіки.

Неоліберальну модель глобалізації в цілому можна розглядати в якості міфу, який швидко охопив сучасну світову економіку. Принципами Вашингтонського консенсусу державам, які розвиваються, нав'язуються необхідність лібералізації зовнішньої торгівлі і фінансових ринків, приватизація, дерегулювання економіки, вільний обмінний курс.

2. Глобалізація є невідворотним процесом, в якому відбувається абсолютний вплив на уніфікацію і суворо регламентовані рамки господарських процесів. Можна стверджувати, що такі інститути, як НАТО, СОТ, МВФ, Всесвітній банк є організуючою силою уніфікації економічного простору, за допомогою лібералізації торгових і валютних режимів держав світової економіки що зменшують права держав у формуванні національної економічної політики.

Ідеологією глобалізації є філософія ринкового фундаменталізму і загальнолюдських цінностей, що трактується як пріоритет індивідуального над громадським. Проте сучасна світова економіка розвивається нерівномірно, глобалізація по-різному впливає на окремі регіони, держави, господарюючих суб'єктів. Тому участь в процесах глобалізації залежить передусім від самих господарюючих суб'єктів.

3. Переважання національних інтересів над національно-державними. При цьому слід відмежовувати правомочні інтереси світової економіки, обумовлені її цілісним утворенням і глобальними проблемами, від інтересів національних культур і економіки, які, безумовно, є частиною світової економіки.

Міжнародні інститути встановлюють «правила гри» для усієї світової спільноти, керуючись загальним благом глобалізації, локалізують суверенітет і дії національних держав. Світова економічна криза ще в 2008 р., показала неспроможність світової стратегії «виробництва капіталу з капіталу». Національні інтереси, у свою чергу, на перше місце ставлять добробут людей, що і має бути основою світового розвитку.

4. Глобалізація є керованою. Міжнародні організації, встановлюючи «правила гри», інституціонально закріплюють основу нерівної конкурентоспроможності держав та їх виробників. Структура громадського виробництва, у свою чергу, визначається діяльністю транснаціональними корпораціями. Проте глобальна економіка складається з безлічі складових її елементів, тому єдиної спрямованої управлінської стратегії на сьогоднішній день не існує.

5. З одного боку, глобалізація сформувалася як цілісне утворення. З іншого боку, держави, транснаціональні компанії і регіони відчули відчуженість один від одного і невизначеність свого існування. На початок XXI ст. склалася ситуація, коли співтовариство постіндустріальних держав вже не має повноцінних конкурентів, тобто світовий ринок є монополізованим. Держави «великої сімки» володіють близько 90% комп'ютерною технікою, контролюють майже стільки ж зареєстрованих у світі патентів і забезпечують більше 90% високотехнологічних виробництв [5, с. 63].

6. Глобалізація не є благом для усього людства, вона має амбівалентний характер. Незважаючи на ряд позитивних моментів (прискорення економічного зростання, великі можливості для інноваційної і підприємницької діяльності та інше), є ряд негативних сторін глобального розвитку. До негативних наслідків глобалізації слід віднести схильність до криз, нерівність між державами, невідповідність державних і приватних інтересів. Збільшується технологічний розрив між невеликою

групою держав-лідерів і інших держав. Закріплюючись в соціальних, організаційних і виробничо-технологічних структурах, цей розрив набуває важковизначуваний характер.

7. Сучасний етап розвитку світового господарства називають також і фінансовою економікою, коли грошово-фінансовий механізм грає центральну роль над усіма процесами, виробництвом благ, доходів і їх розподілом. Глобалізаційна економіка пов'язана з фінансовими потоками, її діяльність опосередкована фінансами, фінансовою системою.

Сьогодні фінансова сфера управляє реальним сектором економіки, направляючи засоби з єдиною вигодою – отримання глобальної ренти. В той же час, фінансова сфера існує за рахунок реального сектора, базується на виробництві реальної вартості, тієї вартості, яка виникає в господарстві разом із благом.

8. Регіоналізація протистоїть глобалізації. З одного боку, глобалізація і регіоналізація виступають як різноспрямовані паралельні процеси розвитку сучасних міжнародних відносин. Фактично, регіоналізація дозволяє протистояти викликам глобалізації, тиску її суб'єктів, що диктують «правила гри», а також посилити групову регіональну відособеність і конкурентоспроможність. З іншого боку, регіоналізація є важливим елементом сучасної світової економіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Іншими словами, здійснюється глобалізація світової економіки, викликана розвитком економічних зв'язків між державами, лібералізацією торгівлі, створенням систем комунікації, світових стандартів і норм, визначувана чинниками: відхід від державного регулювання на користь глобальним ринковим механізмам; подолання національних меж у ході інтеграції окремих держав, регіонів; розвиток інформаційний технологій.

На стратегічний вектор розвитку української держави в умовах глобалізації впливають і внутрішні чинники, а також зовнішні стимули й тиск з боку світових держав. Включення України у світову економічну й політичну систему, а отже, і в глобалізаційні процеси можливе у трьох основних варіантах – самостійне (в економічному вимірі – самоізоляція і протекціонізм), через євразійську геополітичну модель (повернення під економічний контроль старого центру – Росії) і через європейську інтеграцію (розвиток демократії і ринкової економіки). У цьому контексті європейська інтеграція України має значення як найбільш ефективний засіб її включення у глобалізаційні процеси й систему міжнародної безпеки на максимально сприятливих для її розвитку умовах [6].

Майбутнє України є за євроінтеграцією та інноваційною культурною та економічною політикою. Україна має багато зробити для нарощування обсягів інвестування і кредитування економіки, зокрема й для залучення іноземних інвестицій та підвищення стійкості її банківської системи до кризових явищ. Важливим є забезпечення економічної, енергетичної та продовольчої безпеки. При цьому відволікання уваги від вирішення інших важливих проблем розвитку – культурних, соціальних, екологічних, технологічних містить суттєві загрози для подальшої долі суверенної України в світі, що глобалізується [7, с. 239].

Іншими словами, здійснюється глобалізація світової економіки, викликана розвитком економічних зв'язків між державами, лібералізацією торгівлі, створенням сучасних систем комунікації і інформації, світових технічних стандартів і норм, визначувана трьома основними чинниками: відхід від державного регулювання на користь глобальним ринковим механізмам; подолання національних меж в ході інтеграції окремих держав, регіонів; розвиток інформаційний технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Янченко Е. Глобализация мировой экономики: объективные тенденции и субъективные факторы [Електронний ресурс] / Е. Янченко. – Режим доступу: <http://evolutio.info/content/view/1729/232/>
2. Плеханов А. Країна в сучасних глобалізаційних процесах: основні тенденції та перспективи / А. Плеханов // Молоді автори. – К.: ГО „Молодіжна Альтернатива”, 2012. – 84 с.
3. Волинський Г. Про конкурентні переваги в умовах глобалізації / Г. Волинський // Економіка України. – 2006. – № 12. – С. 68-72.
4. Манзя М. В. Соціальний вимір глобалізації / М. В. Манзя // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2008. – Вип. 32. – С. 196-209.

5. Что дает Белоруссии глобализация? // материалы Международной конференции „Что на данный момент принесли Белоруссии процессы глобализации, и какие дискуссии ведутся вокруг них?“ [Электронный ресурс] / Белорус. гос. ун-т, Фонд им. Ф. Эберта. – Минск : БГУ, 2004. – Режим доступа:

http://www.economy.bsu.by/library/Что_дает_Беларуси_глобализация/Что_дает_Беларуси_глобализация.pdf.

6. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України [Електронний ресурс]: НІСД, 2013.–С.60-64–Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/13084.032.pdf

7. Ковальова П. Україна у світових глобалізаційних процесах: виклики і відповіді / П. Ковальова, В. Даніл'ян // Науковий вісник. Серія „Філософія”. – Харків: ХНПУ, 2015. – Вип. 45. – Ч. I. – С. 229-241.

REFERENCES

1. Yuncheniuk, E. Zhlobalizatsiia mirovoi ekonomiki: obiektyvnye tendencii i subiektyvnye faktoru [Globalization of world economy: is objective tendencies and human factors] *evolutio.info* Retrieved from <http://evolutio.info/content/view/1729/232/>

2. Plehanov, A. (2012). Kraina v suchasnykh zhlobalizatsiynkh protseakh: osnovni tendencii ta perspektivu [Country in the modern processes of globalization: basic tendencies and prospects]. *Molodi avtory. – Young authors*. K: HO „Molodizhna Alternatyva”– 84 p. [in Ukraine].

3. Volynckii, H. (2006). Pro konkurentni perevahy v umovakh Pro konkurentni perevahy v umovakh zhlobalizatsii [About competitive edges in the conditions of globalization]. *Ekonomika Ukrainy. – Economy of Ukraine*, 12, 68-72 [in Ukraine].

4. Manzia, M.V. (2008). Sotsialnyi vymir zhlobalizatsiia [Social measuring of globalization]. *Humanitarnui visnyk ZDIA. – Humanitarian announcer ZDIA*, 32, 196-209 [in Ukraine].

5. Czto daet Belarussii Zhlobalizatsiia? [That gives to Belorussia globalization] (2004). Proceedings from That now brought the processes of globalization to Belorussia, and what discussions are conducted round them: *Materialy Mezhdunarodnoi konferensii – Materials of the International conference*. Belorus. Hos. Un-t, Fond im. F. Eberta. – Minsk: BHU. www.economy.bsu.by Retrieved from http://www.economy.bsu.by/library/Что_дает_Беларуси_глобализация/Что_дает_Беларуси_глобализация.pdf.

6. Mizhnarodne bezpekove seredovyshe: vyklyky I zahrozy natsionalnii bezpetci Ukrainy [An international safety environment : is challenges and threat to national safety of Ukraine] (2013): NISD. (pp. 60-64) www.nas.gov.ua Retrieved from http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/13084.032.pdf

7. Kovalieva, P. (2015). Ukraina u svitovykh zhlobalizatsiynkh protseakh: vyklyky i vidpovidi [Ukraine in the world processes of globalization: challenges and answers]. *Naukovyi visnyk. Seriia „Filosofia”. – Scientific announcer. Series are „Philosophy”*. Harkiv: HNPU, 45, 1, 229-241 [in Ukraine].